

УДК 796.032:341.1

У. П. Люкевіч

канд. філас. навук,

дац. каф. спартыўных дысцыплін і методык іх выкладання

Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна

e-mail: lucul@brsu.brest.by**ФІЛАСОФІЯ АЛІМПІЗМУ. ХУАН АНТОНІА САМАРАНЧ:
ПАЧАТАК НОВАЙ ЭПОХІ СПОРТУ**

Разглядаюцца сацыяльна-філасофскія аспекты станаўлення і развіцця алімпійскага руху ў апошняй чвэрці XX стагоддзя на падставе аналізу дзейнасці тагачаснага прэзідэнта Міжнароднага Алімпійскага камітэта Хуана Антонія Самаранча. Менавіта ў гэты перыяд адбыліся глабальныя змены філасофскай дактрыны алімпізму, змяніліся ўнутраныя і знешнія дамінанты функцыянавання дадзенага віду чалавечай актыўнасці, што дазваляе зрабіць выснову пра пачатак новай эпохі спорту. Прафесіяналізацыя і камерцыялізацыя алімпійскага руху сталі неад'емнымі яго атрыбутамі. Такое становішча дазволіла трактаваць гэты феномен у якасці аднаго з найважнейшых фактараў інтэграцыі грамадства, разрадкі напружанасці паміж дзяржавамі і стабілізацыі адносінаў паміж людзьмі ў іх імкненні да мірнага суіснавання. Ключавая роля ў гэтым працэсе належала Хуану Антоніа Самаранчу.

Уводзіны

Апошнія дваццаць гадоў мінулага стагоддзя выдаліся досыць няпростымі для міжнароднага алімпійскага руху. Яго філасофскія падставы, выпрацаваныя і генерыраваныя заснавальнікам Міжнароднага Алімпійскага камітэта (МАК) (ІОС, International Olympic Committee) П'ерам дэ Кубертэнам (Pierre de Coubertin), прыйшлі да стану канфрантацыі з падзеямі сацыяльнай рэальнасці, што ў высокай ступені выявілася падчас правядзення летніх Алімпійскіх гульняў 1980 г. у Маскве і 1984 г. у Лос-Анджэлесе. Ідэалы спорту апынуліся пад цяжарам выпрабаванняў з боку палітыкі, якая, нягледзячы на ўсе дэкларацыі, згрупаваныя ў шырокавядомым слогане «спорт па-за палітыкай», і неўмяшанне яе ў гэты від дзейнасці, працягвала ва ўсё большай ступені дамінаваць у спорце. Такая сітуацыя шмат у чым паўстала па прычыне шырокага распаўсюджвання спорту ў якасці сацыякультурнага феномена, яго татальнай здольнасці эластычнага дапасавання да іншых грамадскіх структур, што немагчыма было ігнараваць з прычыны маштабнай зацікаўленасці шырокіх колаў публічнасці без падзелу па крытэрыях полу, расавай прыналежнасці, нацыянальнага паходжання, веравызнання, адукаванасці, эканамічнага становішча, лакалізацыі насельніцтва і г. д. Таму зусім натуральна, што як толькі палітычныя эліты зразумелі моц і ўплыў спорту на разнастайныя іншыя структурныя кампаненты соцыуму, а таксама эканамічныя перспектывы такога становішча, палітыка стала неад'емным атрыбутам спартыўнай дзейнасці і адным з галоўных фактараў дамінавання напрыканцы XX ст.

Алімпійскі рух, які аб'яднаў міжнародны спорт у самых разнастайных фармацыях, пасля заканчэння Другой сусветнай вайны знаходзіўся ў няпэўным становішчы, на якое ўплывалі пераважна два наступныя фактары: падзел свету на дзве антаганістычныя сацыяльна-эканамічныя сістэмы і недахоп фінансавых сродкаў для новага якаснага развіцця. Першы фактар, несумненна, быў найважнейшым паказальнікам у саборніцтве паміж так званымі «лагерамі» сацыялізму і капіталізму за сусветнае дамінаванне. І таму агульная колькасць залатых алімпійскіх медалёў як мага лепш, на думку ідэолагаў з абодвух бакоў, давала адказ на пытанне аб паспяховасці таго ці іншага сацыяльна-эканамічнага праекта. Другі фактар, які істотна стрымліваў алімпійскі прагрэс, быў звязаны з банальным хранічным недахопам грашовых сродкаў, што, зрэшты, мела дачыненне да філасофскай дактрыны самога алімпійскага руху. Зразумела, што можна было б

вызначыць яшчэ некалькі аспектаў крызіснага ўплыву на міжнародны спорт таго часу, але галоўная мэта дадзенага артыкула заключана ў тым, каб акцэнтаваць увагу на дзейнасці чарговага прэзідэнта МАК Хуана Антонія Самаранча (Juan Antonio Samaranch), высветліць значнасць ролі асобы ў кіраванні міжнароднай надурадавай арганізацыяй.

Сёмы прэзідэнт МАК Хуан Антонія Самаранч, маркіз Самаранч, нарадзіўся 17 ліпеня 1920 г. у Барселоне і займаў свой пост з 1980 па 2001 г. Гэта другі па працягласці тэрмін знаходжання на дадзенай пасадзе пасля П'ера дэ Кубертэна, які кіраваў гэтай арганізацыяй 29 гадоў. Самаранч атрымаў дыплом IESE (Instituto de Estudios Superiores de la Empresa) Business School у Барселоне, прычым частку вучобы праходзіў у Англіі і ЗША. Як паказвае далейшае развіццё падзей, атрыманая спецыялізацыя спатрэбілася яму на працягу наступнай дзейнасці.

Актуальнасць. На прыкладзе дзейнасці сёмага прэзідэнта МАК Хуана Антонія Самаранча прааналізаваны некалькі вызначальных тэндэнцыяй, якія ў значнай ступені паўплывалі на функцыянаванне, развіццё і распаўсюджванне алімпійскага спорту напрыканцы ХХ ст. Перад усім – гэта канцэптuallyныя змены ў філасофіі алімпізму, якія пацягнулі за сабой адпаведную змястоўную рэструктурызацыю спорту ў цэлым. Алімпійскі рух пасля дзесяцігоддзяў праблемнага існавання ў пошуках фінансавай падтрымкі перайшоў на якасна іншы ўзровень свайго забеспячэння на падставе камерцыялізацыі. МАК на чале з Самаранчам дастаткова ўдала выхапіў навейшыя трэнды тэхнікатэхналагічнага развіцця грамадства ў сістэме дасягненняў і развіцця сродкаў масавай інфармацыі, а таксама ў развіцці рынку масавага спажывання і фарміравання спартыўнай інфраструктуры з улікам патрэбы грамадства ў задавальненні попыту на правядзенне вольнага часу. Статус МАК і яго прэзідэнта неймаверна павялічыўся да такога ўзроўню, што кіраўнікі найбуйнейшых краін свету лічылі за гонар адмысловыя сустрэчы з Самаранчам, якога прымалі з усімі дакладнасцямі міжнароднага пратакола.

Мэта працы. Галоўная мэта працы заключаецца ў тым, каб ахарактарызаваць найбольш важныя тактычныя і стратэгічныя падыходы ў дзейнасці МАК у перыяд кіравання гэтай арганізацыяй Хуанам Антонія Самаранчам, якія прывялі да кардынальных змяненняў ідэалагічнага і праксеалагічнага парадку, а таксама падкрэсліць важнасць ролі асобы ў вызначэнні дамінантных накірункаў развіцця гэтай структуры.

Метады і арганізацыя даследавання. Падчас падрыхтоўкі матэрыялу выкарыстоўваліся такія метады даследавання, як апісанне, параўнанне, а таксама аналіз літаратурных крыніц і інфармацыі, што была размешчана ў шэрагу інтэрнэт-рэсурсаў. Арганізацыя даследавання ажыццяўлялася шляхам збору матэрыялаў, якія больш дакладна дазвалялі ахарактарызаваць асобу сёмага прэзідэнта МАК Хуана Антонія Самаранча, у тым ліку на падставе суб'ектыўнай перцепцыі і аўтарскага бачання тых грамадска-эканамічных і палітычных працэсаў, што адбываліся ў сацыякультурнай прасторы апошняй чвэрці ХХ ст.

Пасля актыўнага ўдзелу ў Грамадзянскай вайне ў Іспаніі Самаранч сканцэнтравалася на атрыманні эканамічнай адукацыі. Затым нядоўгі час спрабаваў свае сілы ў якасці спартыўнага журналіста ў газеце «La Prensa», але потым ён аддаў перавагу працы ў сямейным бізнесе. У далейшым ён стаў супрацоўнічаць з буйнейшым ашчадным банкам Іспаніі «La Caixa» і ў перыяд з 1987 па 1999 г. нават займаў там пасаду прэзідэнта праўлення.

Трэба адзначна падкрэсліць той момант, што на пачатку станаўлення ўласнай кар'еры Самаранч скарыстаўся багаццем сваёй сям'і (яна трымала бізнес у тэкстыльнай прамысловасці), каб рэалізаваць спартыўныя інтарэсы. На пачатку са спортам яго звязваў такі даволі экзатычны від, як хакей на роліках, і ў спартыўнае асяроддзе ён прыйшоў не як спартсмен, а як менеджар каманды, якая ў сярэдзіне мінулага стагоддзя

мела дастаткова высокія вынікі на міжнароднай арэне. Неўзабаве ён становіцца дарадцам па пытаннях спорту ў савеце Барселоны, а потым з'яўляецца дэлегатам па фізічным выхаванні і спорце ў іспанскім парламенце. У Іспаніі часоў дыктатара Францыска Франка (Francisco Franco) спорт знаходзіўся пад кантролем дзяржавы, і добра зразумела, што атрымаць адпаведную пасаду ў сістэме дзяржаўнага кіраўніцтва магла толькі тая асоба, якая падзяляла погляды ўлады. Таму, калі характарызаваць менавіта Хуана Антонія Самаранча і ягоныя палітычныя погляды, то нельга выкрэсліваць з біяграфіі той факт, што ён далучыўся да фашысцкага руху яшчэ ў падлеткавым узросце, на працягу значнага перыяду быў прыхільнікам дыктатарскага рэжыму Франка, і няма ніводнага фактычнага доказу таго, каб ён адрокся ад сваёй мінулай прыналежнасці [9]. Пасля смерці Франка ў 1975 г., здавалася, палітычная кар'ера Самаранча не мела далейшых шансаў, але яго сяброўскія адносіны з каралём Хуанам Карласам дазволілі яму атрымаць у 1977 г. пасаду амбасадара ў СССР і Манголіі.

Якасна новы этап працы ў сістэме спартыўнага менеджменту пачаўся пасля абрання ў 1956 г. Самаранча членам Іспанскага Нацыянальнага алімпійскага камітэта. Пазней, з 1967 г., ён становіцца прэзідэнтам НАК Іспаніі і выконвае свае абавязкі па 1970 г. Разам з тым неабходна заўважыць, што Хуан Антонія Самаранч далучыўся да міжнароднага спартыўнага руху яшчэ ў 1955 г., калі быў выбраны віцэ-прэзідэнтам Камітэта па правядзенні Міжземнаморскіх гульняў, якія адбыліся ў Барселоне. Затым ён некалькі разоў знаходзіўся ў кіраўніцтве іспанскіх алімпійскіх дэлегацый 1956, 1960 і 1964 гг. Непасрэдна ў міжнародны алімпійскі рух Самаранч трапляе ў 1966 г., калі абіраецца членам МАК. Там ён на пачатку ўзначальвае камісію па прэсе, пазней кіруе службай пратакола, што дазволіла пазнаёміцца практычна з усімі ўплывовымі асобамі ў сістэме міжнароднага алімпійскага руху, і гэта, зразумела, мела велізарнае значэнне для станаўлення ягонай будучай кар'еры. Затым ён становіцца членам Выканкама МАК. Урэшце, на 83-й сесіі гэтай арганізацыі ў Маскве 16 ліпеня 1980 г. у першым туры галасавання Хуан Антонія Самаранч быў абраны на прэзідэнцкую пасаду.

Неабходна заўважыць, што на прэзідэнцкіх выбарах 1980 г. ён здолеў атрымаць падтрымку так званага «ўсходняга блоку», які быў прадстаўлены краінамі «сацыялістычнага лагера» на чале з СССР. Гэта яскравая канстатацыя таго факта, што тры гады, праведзеныя ў Маскве, не прайшлі дарэмна. З іншага боку, даволі дзіўна, як прыхільнік фашысцкай ідэалогіі так хутка змог знайсці паразуменне з савецкімі ўладамі. На яго карысць «паўплываў» яшчэ адзін фактар. Галоўны фаварыт на прэзідэнцкае крэсла немец Вілі Даўме (Willi Daume) стаў закладнікам тагачаснай палітычнай сітуацыі: Заходняя Германія байкатавала Гульні ў Маскве ў знак пратэсту супраць уварвання савецкіх войскаў у Афганістан. У выніку Самаранч атрымаў абсалютную большасць галасоў ужо ў першым туры. Прэтэндэнтамі на пасаду тады з'яўляліся яшчэ чатыры кандыдаты: акрамя ўжо згаданага Вілі Даўме, гэта Джэймс Ворал (James Worrall) з Канады, Марк Ходлер (Marc Hodler) са Швейцарыі і Лэнс Крос (Lance Cross) з Новай Зеландыі. Апошні, праўда, неўзабаве зняў сваю кандыдатуру. Некаторыя крыніцы сведчаць, што галасаванне было закрытым і ніякія лічбы не былі апублікаваныя [11]. Але аўтары некаторых выданняў сцвярджаюць, што галасы размеркаваліся наступным чынам: Хуан Антонія Самаранч – 44, Марк Ходлер – 21, Джэймс Ворал – 7, Вілі Даўме – 5 [3].

Самаранч адразу змяніў ролю і стыль прэзідэнцтва. Ён пераехаў у пяцізоркавы «Palace Hotel» у Лазане, дзе пражываў шмат гадоў. Ён практычна аднаасобна ўзяў на сябе кіраванне МАК. Самаранч у высокай ступені скарыстаўся сваімі дыпламатычнымі навыкамі, асабліва ў часы неспрыяльнай палітычнай кан'юнктуры. Падчас сваіх сусветных турнэ ён змог пазнаёміцца са многімі ўплывовымі людзьмі, і пазней менавіта гэтая акалічнасць дазваляла яму мець з імі беспасрэдныя кантакты, калі ўзніклі разнастайныя праблемы. Стратэгічна вельмі важным было прызнанне МАК надурадавай арга-

нізацыяй з боку Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, што прынесла вялікія дывідэнды ў выглядзе вызвалення ад падаткаў. Алімпійскія гульні сталі ўспрымацца не толькі як спартыўнае мерапрыемства, але таксама як эканамічная і палітычная сіла [11].

Знешне Хуан Антонія Самаранч нічым не нагадваў рашучую і валявую асобу, якая магла б дзякуючы толькі свайму знешняму выглядзе паўплываць на патэнцыяльных апанентаў. Хутчэй наадварот: невысокага росту і сарамлівы ад прыроды, ён, здавалася, часам адчуваў сябе няёмка, калі яму прыходзілася выступаць публічна. Менавіта такім ён падаўся аўтару дадзенага артыкула падчас выступлення перад удзельнікамі Міжнароднага навуковага форуму «Моладзь – Навука – Алімпізм», што быў прысвечаны правядзенню Юнацкіх Алімпійскіх гуляняў у Маскве 1998 г. Магчыма, з гэтай прычыны большасць найважнейшых рашэнняў старанна рыхтавалася загадзя і без залішняга ажыятажу. Стварыць кола прыхільнікаў у асяродку членаў МАК заўсёды было складанай задачай, але аналіз шэрага самых разнастайных падзеяў сведчыць, што яго сустрачы і размовы сам-насам з вялікай колькасцю ўплывовых асоб прыносілі поспех.

Адной з самых складаных задач алімпійскага руху было пераасэнсаванне яго ідэалагічнай падставы, якая ад часоў П'ера дэ Кубертэна заставалася нязменнай, калі найбольшыя спрэчкі выклікаў традыцыйны падзел на аматараў і прафесіяналаў. Усе папярэднікі Самаранча строга прытрымліваліся той філасофскай дактрыны, якая брала свой пачатак яшчэ з часоў Старажытнай Грэцыі [1]. Аднак ва ўмовах новых сацыяльна-палітычных і эканамічных рэалій з улікам глабалізацыйных працэсаў і дамінавання тэндэнцый дэмакратызацыі, лібералізацыі, гуманізацыі, эмансціпацыі, міграцыі і г. д. па ўсім свеце неабходна было праводзіць адпаведныя арганізацыйныя рэформы, каб стварыць новыя маркетынговыя і менеджменцкія перспектывы для далейшага пашырэння ў часе і прасторы.

Хуан Антонія Самаранч з апантанасцю працаваў на карысць развіцця і распаўсюджвання алімпійскага руху. Яшчэ раз неабходна падкрэсліць, што на 80-я гг. мінулага стагоддзя прыйшліся два самыя буйныя байкоты Алімпіяд – 1980 г. у Маскве і 1984 г. у Лос-Анджэлесе. Самаранч вельмі добра зразумеў той факт, што непасрэдня асабістыя кантакты з кіраўнікамі краін, уплывовымі асобамі сусветнай палітыкі і лідарамі міжнароднага спорту могуць прынесці менавіта той эфект, які спрацаваў бы на карысць умацавання алімпізму і пашырэння яго ўплыву на ўсе магчымыя сферы сацыяльнага жыцця. У 1981 г. гэтыя намаганні прывялі да таго, што МАК атрымаў статус няўрадавай міжнароднай арганізацыі са штаб-кватэрай у Лазане.

Стратэгічна важным было таксама рашэнне пра пашырэнне ўдзелу жанчын у сістэме алімпійскага руху, што было замацавана ў пастанове XI Алімпійскага кангрэса ў 1981 г. у Бадэн-Бадэне, дзе афіцыйна было зафіксавана права на іх магчымасць стаць членамі МАК, што пазней садзейнічала больш актыўнаму ўдзелу іх у разнастайных спартыўных праграмах.

Хуан Антонія Самаранч таксама ўсяляк праводзіў у жыццё адну з галоўных старажытнагрэчаскіх ідэй – ідэю спалучэння алімпійскага руху з усталяваннем міру. Неўзабаве яму ўдалося давесці да кампраміснай згоды ўключэнне ў алімпійскія спаборніцтвы як НАК Кітайскай Народнай Рэспублікі, так і НАК Кітайскага Тайбэя, садзейнічаць вяртанню спартсменаў Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі да ўдзелу ў Алімпіядах пасля ліквідацыі палітыкі апартэіду, вырашыць пытанне выхаду на цырымоніі адкрыцця XXVII летніх Алімпійскіх гуляняў у Сіднеі 2000 г. пад адным сцягам дэлегацый Паўднёвай і Паўночнай Карэі. Нарэшце, дзеля падтрымкі алімпійскай салідарнасці ён падчас грамадзянскай вайны ў былой Югаславіі наведваў Сараева ў 1994 г. і заклікаў абвясціць перамір'е на тэрмін правядзення зімовай Алімпіяды ў Лілехамеры (Нарвегія), а праз чатыры гады МАК прадпрымаў значныя намаганні ў перакананні ЗША, каб тыя не бамбілі Ірак.

Хуан Антонія Самаранч узмацніў падтрымку МАК у справе арганізацыі Паралімпійскіх гульняў з часу правядзення зімовай Алімпіяды 1984 г. у Сараеве. Яму таксама належыць ідэя аддаць прыярытэт у распрацоўцы праграм па барацьбе з допінгам.

Павелічэнне папулярнасці Алімпійскіх гульняў патрабавала вызначыцца з крытэрыямі допуску да ўдзелу ў спаборніцтвах. Шырока распаўсюджаная крывадушнасць прывяла да фарміравання практыкі «шаматарызму», якая праяўлялася ў тым, што статус спартсменаў фармальна трактаваўся як аматарскі, але ў той самы час для іх у значнай колькасці выдаткоўваліся нелегальныя грашовыя выплаты. Такая сітуацыя ўзнікла з-за таго, што правілы шмат якіх міжнародных спаборніцтваў патрабавалі, каб удзельнікі былі аматарамі і іх спартыўная дзейнасць дадаткова не фінансавалася. Каб фармальна пазбегнуць нараканняў, ствараліся стыпендыяльныя фонды атлетаў альбо фінансаванне адбывалася як кампенсацыя панесеных выдаткаў. Тэрмін «шаматарызм» узнік ад словазлучэння «sham» (ілжывы, фальшывы) і «amateurism» (аматарства, непрафесіяналізм) [14].

Несумненна, усё гэта паўплывала на рэфармаванне сучаснага алімпійскага руху, да чаго належыць аднесці вырашэнне пытання трактавання паняцця «аматарства» ў яго ранейшай рэдакцыі Алімпійскай хартыі, добра вядомага як «правіла 26» [4, с. 20, 60–62]. У выніку прафесійныя атлеты легальна атрымалі права далучыцца да алімпійскага руху, што істотна паўплывала на павелічэнне зацікаўленасці да Гульняў з боку шырокіх колаў публічнасці: ад часу XXIV летняй Алімпіяды ў Сеуле 1988 г. удзел у Гульнях сталі прымаць прафесіяналы. Вельмі важным з пункту гледжання тактыкі і стратэгіі функцыянавання МАК у накірунку развіцця менеджменту і маркетынгу з'яўляецца і размежаванне правядзення зімовых і летніх Гульняў праз кожныя два гады, але часавы інтэрвал у чатыры гады паміж адпаведнымі спаборніцтвамі застаўся нязменным.

Пад непасрэдным кіраўніцтвам Самаранча адбылася рэформа кіравання МАК, калі прыярытэтнай стала новая фінансавая палітыка, якая дазволіла рэзка павялічыць прыбыткі і дыверсіфікаваць рэсурсы. На практыцы гэта азначала пранікненне ў іншыя галіны і сферы сацыяльнай дзейнасці ў выглядзе такога маркетынгавага рашэння, якое выводзіла ў вытворчую праграму прадукты і паслугі, што раней не мелі непасрэднай сувязі з папярэдняй структурай працы. Прыбыткі, што былі атрыманыя ў выніку дасягнутых пагадненняў, былі інвеставаны ў фонд «Алімпійская салідарнасць», а таксама выдаткаваны на дапамогу Нацыянальным алімпійскім камітэтам і на распрацоўку стратэгіі далейшай універсальнасці Гульняў. Шмат намаганняў было таксама прыкладзена на заснаванне Алімпійскага музея, які пазней быў названы ў яго гонар. У 2001 г. Хуан Антонія Самаранч пакінуў сваю пасаду. За свае заслугі ён атрымаў залаты алімпійскі ордэн і застаўся ганаровым пажыццёвым прэзідэнтам МАК.

Тэндэнцыі гуманізацыі чалавечай жыццёвай дзейнасці з неабходнасцю знайшлі сваё ўвасабленне ў спорце. У пэўнай ступені асноўныя з іх былі замацаваны ў Алімпійскай хартыі [5, с. 10–11]. Таму аб'яднанне спорту з такімі паняццямі, як «мір», «адукацыя», «роўнасць», дае магчымасць разглядаць алімпізм нашмат шырэй, чым звычайнае спаборніцтва. Аднак трэба заўважыць, што сам алімпійскі рух напрыканцы ХХ – пачатку ХХІ ст. знаходзіўся пад цяжарам шэрага сур'ёзных праблем, якія маглі б быць сведчаннем крызісу. Тая ж самая тэндэнцыя камерцыялізацыі спорту паказвае, што імкненне да атрымання максімальных прыбыткаў ад спартыўнай дзейнасці пэўным чынам нівеліруе гуманістычныя каштоўнасці, прапісаныя ў Алімпійскай хартыі. У прыватнасці, тэарэтычныя падставы алімпізму патрабуюць адпаведнай дапрацоўкі ў сваім канцэптuallyным увасабленні адносна такіх паняццяў, як «алімпійская ідэя», «алімпійская ідэалогія», «алімпійская філасофія». Дынаміка развіцця чалавечага грамадства ў цэлым штараз часцей сутыкаецца са старадаўняй дылемай паміж тэарэтычнымі канструктамі, якія могуць існаваць у віртуальнай прасторы, і суровымі рэаліямі чалавечага жыцця. Як

падкрэсліваюць некаторыя навукоўцы, існуе па меншай меры два падыходы да сучаснай інтэрпрэтацыі філасофскай падставы алімпізму. З аднаго боку, магчымая так званая «прагматызацыя» гуманістычных каштоўнасцей спорту, які ў такім разе ператвараецца ў тавар своеасаблівай якасці, а з другога – гуманістычная накіраванасць алімпійскай філасофіі, наадварот, павінна ўзмацняцца, асабліва з пункту гледжання свайго этычнага складніка, які арыентаваны на агульначалавечыя ідэалы [6].

Дарэчы, МАК у сваёй дзейнасці спрабуе праводзіць гібкую палітыку і ў лавіраванні паміж дзвюма крайнімі пазіцыямі: найбольшыя фінансавыя прыбыткі па-ранейшаму атрымліваюцца ад камерцыйных праектаў, але ў той жа час важная роля адводзіцца новым пастаянным камісіям, такім як камісія па этыцы, камісія атлетаў, камісія па спорце для ўсіх, камісія «Апартэйд і алімпізм». У гэтай сувязі, безумоўна, заслугоўваюць увагі намаганні МАК у падтрымку міру. З гэтай нагоды влімпійскі рух звярнуўся з заклікам захаваць «алімпійскае перамір'е», што і было падтрымана ў рэзалюцыі A/RES/48/11, якая была прынята Генеральнай Асамблеяй Арганізацыі Аб'яднаных Нацый 25 кастрычніка 1993 г. У прыватнасці, Хуан Антонія Самаранч адзначаў: «За стагоддзе свет, безумоўна, змяніўся. У галінах навукі і тэхнікі быў дасягнуты велізарны прагрэс. Аднак гэта, на жаль, не скараціла адрыў паміж прамыслова развітымі краінамі і тымі, якія развіваюцца, і гэты адрыў працягвае павялічвацца. Узрастае колькасць узброеных канфліктаў і ачагоў вайны» [7]. І алімпійскі спорт у дадзеным выпадку паўстае як адзін з важнейшых інструментаў інтэграцыі сусветнага грамадства ў яго імкненні да спакойнага жыцця. У 1995 г. падчас 50-й сесіі ААН Хуан Антонія Самаранч у якасці першай асобы ў гісторыі, якая прадстаўляла няўрадавую арганізацыю, выступіў з прамовай. Гэта падзея стала сведчаннем прэстыжу і павагі да алімпійскага руху, які ён сабе здабыў, а таксама пацвярджэннем сваёй важнай палітычнай ролі на карысць дзейнасці ў справе стварэння міру на свеце [12, с. 67–68].

Самаранч значна актывізаваў дзейнасць МАК у накірунку супрацоўніцтва з найбольш уплывовымі міжнароднымі арганізацыямі, у тым ліку і з ААН, да якой звярнуўся са спецыяльным лістом аб прызнанні ролі і наданні незалежнасці МАК, а таксама з тым, каб бесперашкодна праводзіць Алімпійскія гульні ў кожнай частцы свету без аніякага палітычнага ўмяшання з якога-небудзь боку. Дзякуючы гэтаму МАК атрымаў статус міжнароднай няўрадавай арганізацыі. Ён сфармуляваў прынцыпова новае абгрунтаванне суадносінаў спорту і палітыкі ў сучасных умовах: узмацненне алімпійскага руху можа ўздзейнічаць на вырашэнне палітычных праблем, што стала надзвычай актуальным пасля крызісных Алімпіяд 1980 г. у Маскве і 1984 г. у Лос-Анджэлесе.

Па ініцыятыве Самаранча адбылася якасная змена структуры фінансавання. На рахунак МАК сталі паступаць сродкі ад продажу тэлевізійных правоў, ажыццяўлення спонсарскіх праграм, заключэння кантрактаў на правядзенне разнастайнай камерцыйнай дзейнасці ў сістэме алімпійскага руху. Зараз уявіць алімпійскі спорт без камерцыялізацыі ўжо проста немагчыма.

Яшчэ адным дальнабачным крокам Самаранча было тое, што ён усталяваў трывалыя сувязі з Міжнароднай асацыяцыяй спартыўнай інфармацыі (IASI, International Assotiation Sports Information). У выніку тэлетрансляцыі Алімпійскіх гуляў сталі праводзіць буйнейшыя тэлекампаніі свету. Такім чынам, маштабы трансляцыяў нашмат павялічыліся, дзеля гэтага прымяняліся ультрасучасныя сродкі масавай інфармацыі, а з далучэннем інтэрнэт-трансляцый больш за палову насельніцтва планеты можа назіраць за спартыўнымі спаборніцтвамі.

Чарговым важным рашэннем на карысць МАК стала «развядзенне» па тэрмінах правядзення зімовых і летніх Алімпіяд. На 91-й сесіі гэтай арганізацыі ў 1986 г. у Лазане было прапанавана захаваць чатырохгадовы інтэрвал паміж адпаведнымі Гульнямі,

але з 1994 г. зімовыя Алімпійскія гульні праходзяць у гады, што прыпадаюць на сярэдзінку паміж гадамі правядзення летніх, якія, як і раней, адбываюцца ў высакосныя гады.

Самаранч быў аўтарам яшчэ адной ідэі, паводле якой у 1982 г. была ўтворана Міжнародная федэрацыя алімпійскай філатэліі (FIPF, Federation Internationale des Philatelie Olympiques), галоўнай мэтай якой з'яўляецца прапаганда алімпійскага руху, калекцыяніраванне паштовых марак, прысвечаных алімпійскаму руху і Алімпійскім гульням, павелічэнне ролі філатэліі ў справе адукацыі і выхавання маладога пакалення ў духу алімпійскіх ідэалаў, ва ўмацаванні ўзаемаразумення і супрацоўніцтва паміж народамі.

Зразумела, што кіраўніцтва алімпійскім рухам прыносіла не толькі дывідэнды. Некаторыя з членаў МАК трапілі пад падазрэнні ў злоўжываннях. Самаранч павінен быў адназначна адрэагаваць на абвінавачванні, і таму ён правёў рэформы па змяненні структуры арганізацыі. Так, на 108-й сесіі МАК у сакавіку 1999 г. у Лазане быў прыняты шэраг важных рашэнняў, якія найперш былі накіраваны на выкараненне злоўжыванняў у сістэме алімпійскага руху. Прычым Самаранч прызнаў сваю ўласную адказнасць за тое, што крызіс набыў такі маштаб і пра яго стала шырока вядома. Але, як пазначыў віцэ-прэзідэнт МАК Рычард Паўнд (Richard Pound), справа не тычылася карупцыі ці іншых крымінальных аспектаў, а толькі парушэнняў этычнага кодэксу, якім павінны былі кіравацца члены МАК у сваёй штодзённай дзейнасці. У выніку шасцёра членаў МАК былі выключаны з Выканкама, тры асобы выйшлі з гэтай арганізацыі па ўласным жаданні, каб пазбегнуць публічнага выкрыцця, а яшчэ дванаццаць чалавек атрымалі спагнанні.

Спецыяльна створаная дзеля разбору гэтай надзвычайнай сітуацыі камісія на чале з Рычардам Паўндам выпрацавала каля пяцідзiesiąці рэкамендацый, каб па магчымасці выключыць падобныя непаразуменні ў будучым. Трэба заўважыць, што іх прыняцце ў немалой ступені адбылося пад ціскам Кангрэса ЗША, які пагражаў ануляваць падатковыя льготы на тэрыторыі краіны ў тым выпадку, калі Хуан Антонія Самаранч не рэфармуе сваёй арганізацыі. Найважнейшыя рашэнні заключаліся ў тым, што членам МАК забаранілі інспекцыйныя паездкі ў гарады – кандыдаты на правядзенне Гульняў, больш жорсткімі сталі патрабаванні да падрыхтоўкі заяўкі на правядзенне Алімпіяды, уведзены абмежаванні на рэкламныя бюджэты аргкамітэтаў. Таксама да 70 гадоў быў паніжаны максімальны ўзрост членаў МАК, і іх колькасць была паменшана, прычым асобную краіну мог прадстаўляць толькі адзін чалавек. Адносна пасады прэзідэнта МАК было вырашана, што яе нельга займаць больш за 12 гадоў. А яшчэ члены МАК і іх сваякі не маюць права прымаць ад арганізатараў падарункі коштам вышэй за 150 долараў.

У адрас Самаранча у гэты перыяд было шмат крытыкі як за стыль кіраўніцтва, так і за прынятую сістэму ўласных паводзін. Напрыклад, пасля атрымання тытула маркіза ён патрабаваў, каб да яго звярталіся не інакш, як «Ваша сіяцельства». Ад яго таксама не дачакаліся выразнага тлумачэння адносна падарунка ў выглядзе зброі коштам каля дзвюх тысяч долараў з боку арганізатараў Гульняў у Солт-Лэйк-Сіці, ён працягваў сцвярджаць, што нічога не ведаў пра карупцыю, а адносна ліміту абмежавання кошту падарункаў гаварыў наступнае: ліміт мае дачыненне толькі да тых членаў МАК, што прымаюць удзел у галасаванні. Сыходзіць у адстаўку ён катэгарычна адмовіўся.

Пазней, калі Самаранч выйшаў на пенсію, стала вядома, што, напрыклад, толькі ў 1998 г. рахункі на яго пражыванне ў атэлі «Palace» ў Лазане дасягалі 200 тысяч долараў [8]. Даводзіцца толькі здзіўляцца, што ён не зважаў на свой сталы ўзрост і праблемы са здароўем, а працягваў паездкі па ўсім свеце. Праўда, у апошнія гады яго прэзідэнцтва яму актыўна дапамагалі [10].

Заклучэнне

У большасці самых разнастайных публіцыстычных і навуковых крыніц постаць Хуана Антонія Самаранча характарызуецца пераважна станоўча. Увага перш за ўсё ак-

цэнтруецца на тым, што створаны ім «феномен МАК» паўстаў як наднацыянальная і над-урадавая арганізацыя з выключнымі правамі на сваё функцыянаванне, а сам Самаранч у вачах шырокіх сацыяльных колаў успрымаўся як надзвычайная асоба. Фінансавы эфект яго кіраўніцтва перавысіў усе спадзяванні. «Алімпійская імперыя» дзякуючы глабалізацыі ахапіла ўвесь свет. Сапраўды, талент топ-менеджара ператварыў алімпійскі рух у адзін з найважнейшых фактараў інтэграцыі чалавечага грамадства. На гэтым фоне яго ўласныя палітычныя погляды застаюцца па-за ўвагай.

Згодна з рэформамі Самаранча ў 1980-я гг. у МАК былі абраныя жанчыны, некаторыя з іх раней самі непасрэдна ўдзельнічалі ў Алімпійскіх гульнях. Лазана была абвешчана алімпійскай сталіцай, і зараз там знаходзіцца штаб-кватэра МАК. На якасна новы ўзровень выйшлі Паралімпійскія гульні, якія з 1992 г. праводзяцца ў тых самых гарадах, што прымалі Алімпіяды. Правядзенне Сусветных юнацкіх гульняў таксама належыць ініцыятыве Самаранча, пазней яны набылі фармат Юнацкіх Алімпійскіх гульняў для атлетаў ва ўзросце ад 15 да 18 гадоў. Значна павялічылася колькасць Нацыянальных алімпійскіх камітэтаў, былі арганізаваныя курсы «Алімпійская салідарнасць» з мэтай перападрыхтоўкі трэнераў і спартоўцаў, прызначаныя алімпійскія стыпендыі для атлетаў з менш развітых краінаў для паляпшэння іх майстэрства, а таксама аказва-лася дапамога ў будаўніцтве спартыўных цэнтраў [2].

Самаранч, які атрымаў падтрымку пераважна ад прадстаўнікоў Нацыянальных алімпійскіх камітэтаў сацыялістычных краінаў, Паўднёвай Амерыкі, раманскай Еўропы і франкамоўнай Афрыкі, арганізаваў сваю дзейнасць на прыкладзе сучаснага прадпрыемства і, каб забяспечыць адэкватнае фінансаванне дзейнасці на карысць алімпійскага руху, пашырыў кантакты з галоўнымі вытворцамі спартыўнага абсталявання і інвентару, пераважна з Adidas, пачаў маркетынговую кампанію пад назвай The Olympic Program (TOP), якая базіравалася на аплаце спонсарскіх кампаній за выкарыстанне алімпійскай сімволікі. Пры яго непасрэдным удзеле МАК пачаў арганізавана змагацца з допінгам у спорце, у выніку чаго было ўтворана Сусветнае антыдопінгавае агенцтва (WADA) [13, с. 63–67].

Самаранч сканцэнтраван на сваё намаганні на павелічэнні эфектыўнасці МАК, ягонай стабільнасці і аўтарытэту ў алімпійскім руху. Гэты падыход базіраваўся на некалькіх наступных палажэннях: узаемакарысным супрацоўніцтве Міжнароднага алімпійскага камітэта, Нацыянальных алімпійскіх камітэтаў і Міжнародных спартыўных федэрацый; актуалізацыі нарматыўнай базы МАК з патрабаваннямі сучаснай рэчаіснасці; камерцыялізацыі алімпійскага руху; прафесіяналізацыі алімпійскага руху; далучэнні да алімпійскага руху масавага спорту, спорту для ўсіх, інваспорту і г. д.; узмацненні барацьбы з допінгам; развіцці алімпійскай салідарнасці; пашырэнні супрацоўніцтва з урадавымі і няўрадавымі арганізацыямі; супрацоўніцтве са сродкамі масавай інфармацыі; актывізацыі маркетынгавай і менеджарскай дзейнасці.

Ён неаднойчы знаходзіўся пад знішчальнай крытыкай, яго папракалі за супрацоўніцтва з рэжымам генерала Францыска Франка, аўтарытарны стыль кіраўніцтва, удзел МАК у карупцыйным скандале ў Солт-Лэйк-Сіці. Увогуле, перыяд знаходжання Самаранча на чале МАК праз палітычныя байкоты, змены філасофскай дактрыны алімпізму, далучэнне да Алімпіяд спартсменаў-прафесіяналаў, працэсы камерцыялізацыі, беспрэцэдэнтнае павелічэнне папулярнасці Гульняў, праблемы допінгу і г. д. можа быць ахарактарызаваны як найбольш насычаны з пункту гледжання інфармацыі [10].

За гады знаходжання Самаранча на пасадзе прэзідэнта МАК фінансавое становішча гэтай арганізацыі рэзка палепшылася дзякуючы таму, што былі заключаныя буйныя тэлевізійныя і спонсарскія пагадненні з сусветна вядомымі кампаніямі. Пасля 1984 г. колькасць краін – удзельніц Алімпіяд нязменна павялічвалася, чаму, несумненна, садзейнічала лібералізацыя сістэмы допуску атлетаў. Фінансавое выратаванне МАК з'яў-

ляецца адным з найважнейшых дасягненняў Хуана Антонія Самаранча. Крызіс гэтай арганізацыі ў 70-я гг. мінулага стагоддзя прывёў да таго, што жадання прымаць Гульні станавілася ўсё менш, яны былі сапраўдным цяжарам для гарадоў-гаспадароў.

У 1991 г. за вялікі ўклад у развіццё алімпійскага руху кароль Іспаніі Хуан Карлас удастоіў Самаранча звання маркіза, якое перадаецца ў спадчыну.

Хуан Антонія Самаранч пайшоў з жыцця 21 красавіка 2010 г. На цырымоніі пахавання прысутнічалі прадстаўнікі іспанскай каралеўскай сям'і і міжнароднага спартыўнага руху. Пахаваны на Мантжуіцкіх могілках (Cementiri de Montjuic) у Барселоне.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Люкевіч, У. П. Філасофія алімпізму: феномен Старажытнай Грэцыі / У. П. Люкевіч // Вестн. Магілёўс. дзярж. ун-та імя А. А. Куляшова. Сер. А, Гуманітар. навукі (гісторыя, філасофія, філалогія). – 2019. – № 1 (53). – С. 77–85.

2. 10 решений Хуана Самаранча, которые изменили олимпийское движение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ria.ru/20100421/225174236.html>. – Дата доступа: 03.06.2019.

3. КГБ играет в шахматы / Б. Гулько [и др.]. – М. : Книж. клуб «Книговек», 2010. – 210 с.

4. Олимпийская хартия. – М., 1990. – 87 с.

5. Олимпийская хартия (в действии с 15 сентября 2017 г.) / Междунар. Олимп. ком. – Lausanne : International Olympic Committee, 2017. – 57 с.

6. Роль МОК в решении гуманитарных проблем современности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studme.org/119976/turizm/rol_reshenii_gumanitarnyh_problem_sovremennosti. – Дата доступа: 08.07.2019.

7. Утверждение мира и построение более счастливой жизни на планете посредством спорта [Электронный ресурс] / Генеральная ассамблея ООН. Сорок девятая сессия, пункт 156 повестки дня. – Режим доступа: https://digital-library.un.org/record/198-174/files/A_49_720-RU.pdf?version=1. – Дата доступа: 08.07.2019.

8. Факел олимпийской коррупции: из Солт-Лейк-Сити вышел, в Сочи замечен не был [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eadaily.com/ru/news/2016/07/25/fakel-olimpiyskoj-korruptcii-iz-solt-leyk-siti-vyshel-v-sochi-zamechen-ne-byl>. – Дата доступа: 08.07.2019.

9. Fascist Photos of Former IOC President Juan Samaranch [Electronic resource]. – Mode of access: <http://thefemoryhole2.org/blog/samaranch-photos>. – Date of access: 13.05.2019.

10. Juan Antonio Samaranch, former IOC president, dies at 89 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/sport/2010/apr/21/juan-antonio-samaranch-ioc-president-dies>. – Date of access: 13.05.2019.

11. Juan Antonio Samaranch obituary 89 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/sport/2010/apr/21/juan-antonio-samaranch-obituary>. – Date of access: 13.05.2019.

12. Jung, R. Od Seulu do Sydney – polityczny wymiar Igrzysk Olimpijskich 1988–2000 / R. Jung // Zeszyty Naukowe KUL. – 2017. – № 2 (238). – S. 161–174.

13. Słoniewski, M. Wpływ przewodniczących Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego na przemiany w międzynarodowym ruchu olimpijskim po II wojnie światowej / M. Słoniewski // Kultura fizyczna : pr. nauk. Akad. im. Jana Długosza w Częstochowie. – 2017. – T. XVI, № 1. – S. 47–74.

14. The Olympics after Samaranch [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/sport/2001/jul/15/olympicgames.world>. – Date of access: 13.05.2019.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 07.10.2019

Lukievich U. P. The Philosophy of Olympism. Juan Antonio Samaranch: the Beginning of a New Era of Sports

The author of the article focuses on the socio-philosophical aspects of the formation and development of the Olympic movement in the last quarter of the twentieth century, based on the analysis of the activities of the then President of the International Olympic Committee Juan Antonio Samaranch. It was during this period that global changes in the philosophical doctrine of Olympism took place, the internal and external dominants of the functioning of this type of human activity changed, which makes it possible to come to the conclusion about the beginning of a new sport era. Professionalization and commercialization of the Olympic movement became its integral attributes. Such a situation made it possible to treat this phenomenon as one of the most important factors for integrating society, defusing tensions between states and stabilizing relations between people in their quest for peaceful coexistence. The key role in this process belonged to Juan Antonio Samaranch.